

जोखिम व्यवस्थापन

बैंकको जोखिम व्यवस्थापन संरचनाको उद्देश्य बैंकको आम्दानी, पूँजी र तरलतामा पर्न सक्ने नकारात्मक प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्नु हो। बैंकले सक्रिय सञ्चालक समिति र वरिष्ठ व्यवस्थापन पर्यवेक्षण, जोखिम व्यवस्थापन संरचना, नीति तथा कार्यविधि, उपयुक्त व्यवस्थापन सूचना प्रणाली र बृहत् आन्तरिक नियन्त्रण मार्फत जोखिम व्यवस्थापन गर्दै आएको छ। बैंकको जोखिम व्यवस्थापन ढाँचामा निम्न अंगहरू छन्:

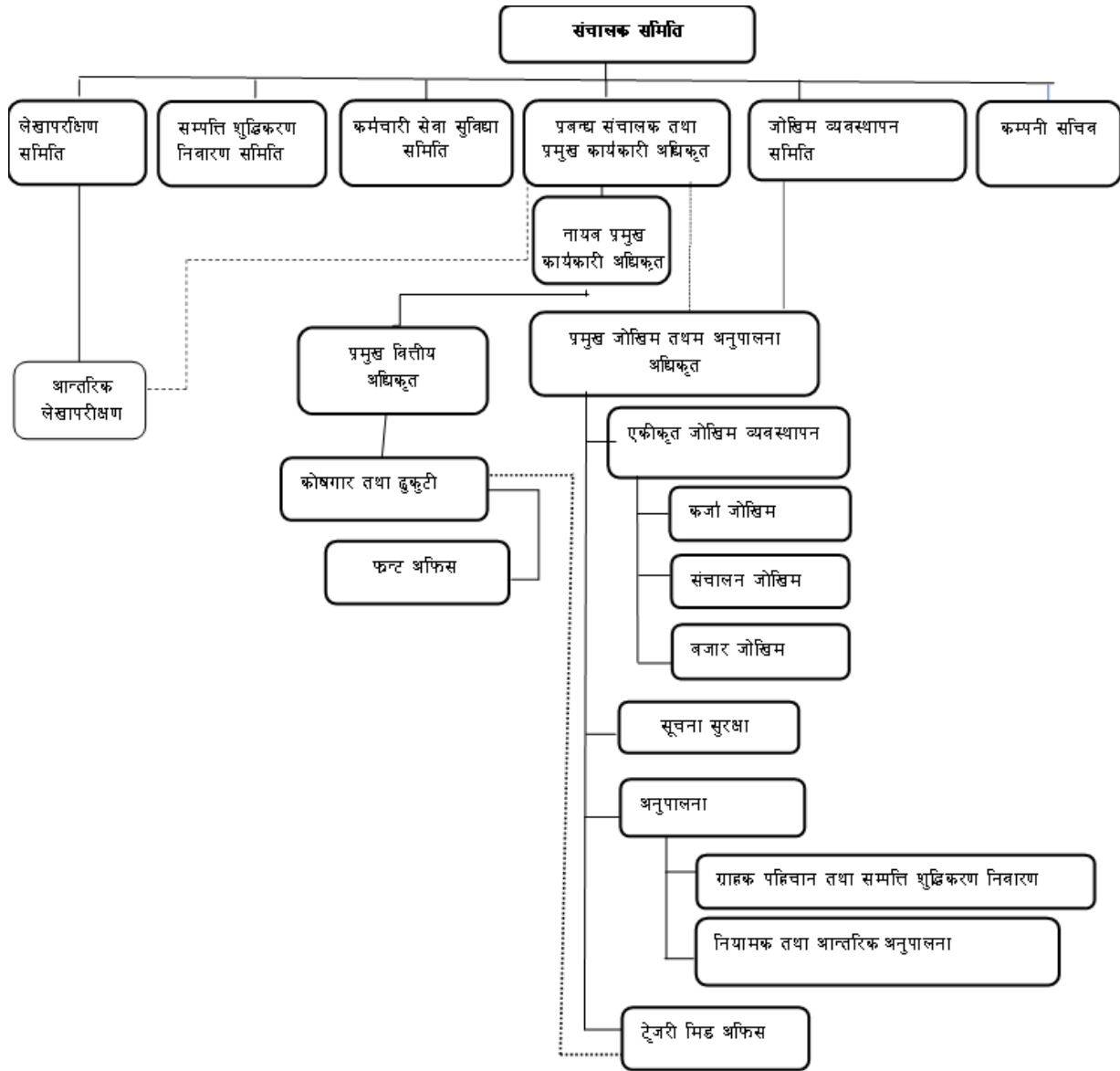
सक्रिय सञ्चालक समिति र वरिष्ठ व्यवस्थापन निरीक्षण

बैंकको जोखिम व्यवस्थापनको लागि सञ्चालक समिति (BOD) अन्ततः जिम्मेवार हुन्छ। बैंकमा समग्र जोखिम व्यवस्थापनको लागि सञ्चालक समिति स्तरको उपसमिति, सञ्चालक समितिको जोखिम व्यवस्थापन समिति (RMCB), रहेको छ। सञ्चालक समिति स्तरीय समिति बाहेक सञ्चालन जोखिम, कर्जा जोखिम र बजार जोखिमको व्यवस्थापनका लागि व्यवस्थापन स्तरीय समितिहरू: सञ्चालन जोखिम व्यवस्थापन समिति (ORMC), कर्जा जोखिम व्यवस्थापन समिति (CRMC) र बजार जोखिम व्यवस्थापन समिति (MRMC) ले कार्य गरिरहेका छन्। सम्पत्ति दायित्व व्यवस्थापन समिति (ALCO), आन्तरिक पूँजी पर्याप्तता मूल्याङ्कन प्रक्रिया (ICAAP) समिति, सूचना प्रविधि Steering समिति, सूचना प्रविधि सुरक्षा समिति, सूचना प्रविधि रणनीति समिति, व्यवसाय निरन्तरता योजना प्रशासन समिति र सुशासन समितिले क्रमशः बजार जोखिम (विशेष गरी ब्याज र तरलता जोखिम), पूँजी मूल्याङ्कन, सूचना प्रविधि सम्बन्धी मुद्दाहरू, सूचना सुरक्षाको विकास र कार्यान्वयन, बैंकको आईटी गतिविधिहरूको निरीक्षण, व्यापार निरन्तरता योजनाका विभिन्न पक्षहरूको निरीक्षण र बैंकको सुशासनको स्थितिको अनुगमनको लागि काम गरिरहेका छन्।

प्रमुख जोखिम तथा अनुपालना अधिकृत(CRCCO) ले स्वतन्त्र रूपमा बैंकको समग्र जोखिम र अनुपालनाको स्थिति सञ्चालक समितिको जोखिम व्यवस्थापन समितिलाई जानकारी गराउँदछन्। प्रमुख जोखिम तथा अनुपालना अधिकृत अन्तर्गत एकीकृत जोखिम व्यवस्थापन विभाग, अनुपालना विभाग, सूचना सुरक्षा विभाग र ट्रेजरी मिड अफिसले आ-आफ्नो जिम्मेवारी लिन्छन्।

जोखिम शासन संरचना

बैंकको जोखिम व्यवस्थापन संरचना भनेको संरचना, नियम, प्रक्रिया र संयन्त्रलाई जनाउँछ जसद्वारा जोखिम सम्बन्धी निर्णयहरू लिइन्छ र कार्यान्वयन गरिन्छ। बैंकको छुट्टै र स्वतन्त्र जोखिम व्यवस्थापन संरचना यस प्रकार छ:

नीति तथा प्रक्रियाहरू

बैंकले सामना गर्ने विभिन्न जोखिमहरू व्यवस्थापन गर्न बैंकले विभिन्न नीति र प्रक्रियाहरू अपनाएको छ। हाम्रा व्यवसायमा वृद्धि, नीतिनिर्देशन, कानून, संस्थागत सुशासन, र उद्योगको उत्कृष्ट अभ्यासमा भएका परिवर्तनहरू प्रतिबिम्बित गर्न बैंकले मुलभूत जोखिम नीति र कार्यविधिहरू वार्षिक रूपमा बैंकको सञ्चालक समितिद्वारा समीक्षा र स्विकृति गरिन्छ। यसले हामीलाई हाम्रा ग्राहकहरू, शेयरधनी र नियामक निकायहरूप्रति हाम्रा जिम्मेवारीहरू पूरा गर्ने प्रयास जारी राख्छौं भनी सुनिश्चित गर्न मद्दत गर्छ। बैंकका नीतिहरूलाई व्यवस्थापन स्तर र बोर्ड स्तर समितिहरूमा राख्नु अघि प्रभावकारिता परीक्षणको लागि एकीकृत जोखिम व्यवस्थापन विभाग, कानून विभाग, र आन्तरिक लेखा परीक्षण विभागद्वारा समीक्षा गरिन्छ।

जोखिम व्यवस्थापन प्रक्रियाले विभिन्न जोखिमहरूको पहिचान, मूल्याङ्कन, अनुगमन/नियन्त्रण, मापन, प्रतिवेदन र न्यूनीकरणका चरणहरू समावेश गर्दछ। बैंकको जोखिम व्यवस्थापन प्रक्रियालाई सहज बनाउन

बैंकले विभिन्न संयन्त्र जस्तै कर्जा जोखिम मूल्यांकन, शाखा तथा प्रादेशिक कार्यालयहरूमा सञ्चालन जोखिम बैठक, प्रमुख जोखिम सूचक, क्षतिको घटनाको महत्वपूर्ण सूचनाहरू दिने जस्ता प्रणालीहरू अवलम्बन गरेको छ।

उपयुक्त व्यवस्थापन सूचना प्रणाली

नियामक निकायहरू, विभागहरू र सञ्चालन एकाइहरूको बढ्दो सूचना आवश्यकताहरूलाई ध्यानमा राख्दै यस बैंकले आफ्नो सूचना प्रणालीको निरन्तर मूल्याङ्कन, स्तरवृद्धि र अन्नावधिक गर्ने गरेको छ। बैंकका सबै शाखाहरू कोर बैंकिङ सोलुसन (CBS) मा आबद्ध छन्। सञ्चालन इकाईहरूले सामना गर्ने विभिन्न जोखिमहरूको विश्लेषण गर्न नियमित रूपमा शाखाहरू/नियन्त्रकहरूको लागि छुट्टै रिपोर्टहरू निकाल्ने गर्दछन्।

प्रभावकारी आन्तरिक नियन्त्रणहरू

बैंकको सञ्चालक समिति (BoD) ले संगठनात्मक संरचना, अख्तियारको दिशा, नीति, कार्यविधि, जोखिम बहन क्षमता र आधिकारिक शक्तिहरूको प्रत्यायोजन आदि मार्फत उचित आन्तरिक नियन्त्रण संयन्त्र सुनिश्चित गर्दछ। केन्द्रीय व्यवस्थापन समिति (CENMAC), संस्था-स्तर निर्णयहरू लिनको लागि कार्यकारी स्तरको शीर्ष निकायको रूपमा बैंकमा अवस्थित छ। यो समिति मुख्यतया सम्बन्धित एकाइहरू/समूहहरू मा/द्वारा निर्णयहरूको कार्यान्वयन, कानून, नियमहरू, आन्तरिक नीति, दिशानिर्देशहरू र नैतिक मापदण्डहरूको अनुपालना सुनिश्चित गर्न जिम्मेवार छ। त्यसैगरी सञ्चालक समितिको लेखा समिति (ACB) ले आन्तरिक नियन्त्रण संयन्त्रको पर्याप्ततामा छलफल गर्छ र कुनै कमीकमजोरी भएमा त्यसको समाधान गर्न व्यवस्थापनलाई निर्देशन दिन्छ। बैंकले राम्रो आन्तरिक नियन्त्रणको लागि तीन सुरक्षा घेरा (पहिलो सुरक्षा घेरा, दोस्रो सुरक्षा घेरा र तेस्रो सुरक्षा घेरा) अपनाएको छ।

प्रोडक्ट विकास र परीक्षण समिति (PDVC) ले नयाँ सेवाहरू संचालन गर्नु अघि त्यस्ता सेवाहरूमा हुने जोखिमको मूल्याङ्कन गर्दछ र सोही अनुसार न्यूनीकरणका उपायहरू अपनाइन्छ।

दबाव परीक्षण अभ्यासहरू

दबाव परीक्षणलाई बैंकले जोखिम व्यवस्थापनको प्रमुख र अभिन्न अंगको रूपमा लिएको छ। वित्तीय स्थिति र पुँजीमा गम्भीर आर्थिक मन्दीको प्रभाव मूल्याङ्कन गर्न दबाव परीक्षण गरिन्छ। यसले भौतिक जोखिम (जस्तै कर्जा जोखिम, बजार जोखिम, सञ्चालन जोखिम, ब्याज दर जोखिम र तरलता जोखिम) को साथसाथै वरिष्ठ व्यवस्थापन र बैंकको सञ्चालक समितिले महसुस गरेको र NRB को नियामक आवश्यकताहरूद्वारा निर्देशित गरेको मूल्याङ्कनलाई समेत समेट्छ।

हाम्रो दीर्घकालीन रणनीतिक उद्देश्यमा प्रभाव पार्ने सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण जोखिमहरू र न्यूनीकरणका उपायहरू यस प्रकार छन्ः

जोखिम	प्रमुख न्यूनीकरणका उपायहरू
<p>कर्जा जोखिम</p> <p>ग्राहक र/वा अन्य प्रतिपक्षहरू जसलाई हामीले या त पैसा उधारो दिएका छौं वा वित्तीय सम्झौतामा प्रवेश गरेका छौं, वा अन्य प्रतिपक्षहरू जससँग हामीले सम्झौता गरेका छौं, तिनीहरू आफ्नो वित्तीय दायित्वहरू पूरा गर्न असफल भए बैंकलाई घाटा हुन्छ। हामीले सञ्चालन गर्ने आर्थिक र बजार वातावरणमा प्रतिकूल परिवर्तनहरू वा हाम्रा ग्राहकहरू र प्रतिपक्षहरूको कर्जा गुणस्तर र/वा व्यवहारले हाम्रो सम्पत्तिको मूल्य घटाउन सक्छ र सम्भावित रूपमा हानि नोक्सानको लागि हाम्रो नाफामा प्रतिकूल प्रभाव पार्छ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> हामीले उचित र जिम्मेवारीपूर्वक ऋण दिन्छौं भन्ने सुनिश्चित गर्नको लागि बलियो जोखिम मूल्याङ्कन र ऋण स्वीकृतीको व्यवस्था। प्रभावकारी जोखिम पहिचान, व्यवस्थापन र निरीक्षण सुनिश्चित गर्न व्यापक र कर्जा प्रदानका पूर्ण प्रक्रियाहरू र नियन्त्रणहरू अवलम्बन गर्ने। आवधिक आधारमा कर्जा समूहको गुणस्तरको अनुगमन, समस्याहरू पहिचान गर्ने र कमजोरीहरूलाई सच्याउने। कर्जा जोखिम मूल्याङ्कन स्कोरिङ मोडेल/रिटेल स्कोरिङ मोडेल मार्फत ऋणीको जोखिम मूल्याङ्कन गर्ने। कर्जा स्वीकृत गर्न वित्तीय शक्तिको प्रत्यायोजन र नियमित अन्तरालमा उच्च तहको अधिकारीलाई नियन्त्रण प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था। क्षेत्रगत कर्जा केन्द्रितताको अनुगमन गर्ने व्यवस्था। CRMC र RMCB ले कर्जामा जोखिमको स्तर निरीक्षण गर्ने र आवश्यक सुझाव दिने व्यवस्था।
<p>सञ्चालन जोखिम</p> <p>सञ्चालन जोखिम भनेको अपर्याप्त वा असफल आन्तरिक प्रक्रियाहरू, व्यक्तिहरू र प्रणालीहरू वा बाह्य घटनाहरूबाट हुने क्षतिको जोखिम हो। हामीले महत्त्वपूर्ण सञ्चालन जोखिमहरूको सामना गर्छौं जसले वित्तीय हानि, ग्राहकहरूलाई सेवाहरू अवरुद्ध गर्न, र हाम्रो प्रतिष्ठामा क्षति पुऱ्याउन सक्छ।</p>	<ul style="list-style-type: none"> कुनै पनि आपतकालीन, विपद्, संकटको सामना गर्दा बैंकको निरन्तर सञ्चालन सुनिश्चित गर्न व्यवसाय निरन्तरता योजना (BCP) को कार्यान्वयन। प्रणाली र प्रक्रियाहरूले प्रभावकारी रूपमा ग्राहकहरूको आवश्यकताहरूलाई समर्थन गर्न सक्षम छन् भनेर सुनिश्चित गर्न हाम्रो IT वातावरणको निरन्तर समीक्षा गर्ने व्यवस्था। महत्त्वपूर्ण व्यवसायिक प्रक्रियामा समय सापेक्ष लचकता अपनाइने तथा यसमा हुने प्रगतिको वार्षिक आधारमा स्वतन्त्र प्रमाणीकरण गर्ने व्यवस्था। प्रत्येक डेस्कटप कम्प्युटरको अन्तिम प्रयोगकर्ता व्यवस्थापनको लागि सक्रिय निर्देशिका प्रणाली (ADS) लागू गरिएको छ। क्षति सम्बन्धि विवरण/अभिलेखका लागि क्षति व्यवस्थापन नीतिको कार्यान्वयन गरिएको। प्रारम्भिक चेतावनी जानकारी सुधारका लागि प्रमुख जोखिम सूचकहरू (KRIs) को कार्यान्वयन।

बजार जोखिम

बजार जोखिमले हाम्रो पूँजी वा आम्दानी प्रोफाइललाई प्रतिकूल बजार दरहरू, विशेष गरी, ब्याज दर, विदेशी विनिमय दर, इक्विटी र कमोडिटी मूल्यहरूमा परिवर्तनले असर गरेको जोखिम हो।

- इक्विटी र ब्याज दर भिन्नता जोखिमहरू नजिकबाट निगरानी गर्ने र जोखिम कम गर्न उपयुक्त ठाउँमा सम्पत्ति दायित्व मिलान गर्ने व्यवस्था।
- जोखिमको दबाव परिक्षण गर्ने व्यवस्था।
- बजार जोखिम व्यवस्थापन र न्यूनीकरणका लागि उत्कृष्ट अभ्यासहरू सहित नियामक दिशानिर्देशहरूको स्पष्ट जवाफदेहिता, जिम्मेवारी र पालना भएको सुनिश्चित गर्ने।
- ट्रजरी मिड अफिसद्वारा ट्रजरी बुक, नेट ओपन पोजिसन, काउन्टरपार्टी एक्सपोजर सीमा उल्लङ्घनको स्थिति अनुगमन गरी प्रमुख जोखिम तथा अनुपालना अधिकृतलाई जानकारी गराउने व्यवस्था।